

Wyrok z dnia 8 lutego 2002 r., II CKN 671/00

Zobowiązanie, którego przedmiotem jest świadczenie sumy pieniężnej wyrażonej w walucie obcej, może być wykonane w złotych polskich.

Sędzia SN Elżbieta Skowrońska-Bocian (przewodniczący, sprawozdawca)

Sędzia SN Marian Kocon

Sędzia SN Zbigniew Kwaśniewski

Sąd Najwyższy w sprawie z powództwa Wojciecha i Emilii małżonków S. przeciwko Adamowi i Urszuli małżonkom T. o zapłatę, po rozpoznaniu w Izbie Cywilnej w dniu 8 lutego 2002 r. na rozprawie kasacji powodów od wyroku Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 30 marca 1999 r.

uchylił zaskarżony wyrok i sprawę przekazał Sądowi Apelacyjnemu w Poznaniu do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego.

Uzasadnienie

Zaskarżonym kasacją wyrokiem Sąd Apelacyjny w Poznaniu zmienił wyrok Sądu pierwszej instancji i oddalił powództwo. W toku postępowania ustalono, że powodowie w 1992 r. przekazali pozwanym małżonkom Adamowi i Urszuli T. kwotę 21 000 marek niemieckich, która – na ich żądanie – miała być zwrócona wraz z odsetkami. Mimo zgłoszenia takiego żądania, powodowie nie uzyskali należnego im świadczenia i wystąpili z powództwem o zapłatę równowartości 21 000 marek niemieckich w złotych polskich według kursu z dnia wyrokowania.

Sąd Wojewódzki w Koninie wyrokiem z dnia 19 października 1998 r. uwzględnił powództwo w przeważającej części, zasądzając na rzecz powodów równowartość 17 000 marek niemieckich. Sąd ten przyjął, że część należnej kwoty powodowie uzyskali w postaci wycieczki na Cypr, której koszty w wysokości 4 000 marek niemieckich ponieśli pozwani. Jednocześnie Sąd pierwszej instancji wskazał, że strony łączyła umowa pożyczki, w której suma dłużna wyrażona została w

markach niemieckich, jednak z jej treści nie wynika obowiązek zwrotu w tej samej walucie. Dopuszczalne jest zatem żądanie i zasądzenie równowartości sumy dłużnej w złotych polskich. Jako podstawę swojego rozstrzygnięcia Sąd wskazał art. 358 k.c.

Uwzględniając apelację pozwanych, Sąd Apelacyjny z urzędu wziął pod uwagę naruszenie art. 354 § 1 i art. 358¹ § 1 k.c. Uznał, że w sprawie zasadnicze znaczenie ma określenie zobowiązania w markach niemieckich. Przedmiotem zobowiązania była zatem kwota wyrażona w walucie obcej, a więc – zgodnie z zasadą nominalizmu (art. 358¹ § 1 k.c.) – w tej walucie powinno nastąpić spełnienie świadczenia. Powodom nie należało się świadczenie w złotych polskich i ich żądanie, jako niezgodne z treścią umowy, nie mogło zostać uwzględnione. Za niedopuszczalne uznał Sąd Apelacyjny przyjęcie przez Sąd pierwszej instancji stanowiska, zgodnie z którym jeżeli strony nie umówiły się, w jakiej walucie świadczenie ma zostać spełnione, oznacza to dopuszczalność zobowiązania pozwanych do świadczenia w złotych polskich.

Kasacja powodów oparta została na obu podstawach określonych w art. 393¹ k.p.c. W ramach podstawy naruszenia przepisów postępowania wskazano naruszenie art. 378 § 2 k.p.c. „wobec orzeczenia w postępowaniu apelacyjnym co do istoty sprawy wówczas, gdy Sąd pierwszej instancji nie rozpatrywał sprawy co do rodzaju pieniądza, w którym roszczenie należało zasądzić – a więc istoty sprawy”. W ramach podstawy z art. 393¹ pkt 1 k.p.c. podniesiono naruszenie art. 358 w związku z art. 354 § 1 k.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W pierwszej kolejności należy odnieść się do zarzutu podniesionego w ramach drugiej podstawy kasacyjnej. Jego treść sprowadza się do tego, że Sąd Apelacyjny uchybił powinności uchylecia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania sądowi pierwszej instancji, mimo że sąd ten nie rozpoznał istoty sprawy. Istota sprawy bowiem, zdaniem skarżących, wyraża się w rodzaju pieniądza, w jakim należało zasądzić dochodzoną należność.

Poglądu tego nie sposób podzielić. W orzecznictwie przyjmuje się, że nierozpoznanie istoty sprawy występuje, gdy sąd nie orzekł o roszczeniu będącym przedmiotem powództwa. Wskazuje się, że nierozpoznanie istoty sprawy to niezbadanie merytorycznej podstawy dochodzonego roszczenia (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 września 1998 r., II CKN 895/97, "Biuletyn SN" 1999, nr 2,

s. 4), nierozpoznanie merytoryczne zgłoszonych w sprawie roszczeń (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 lipca 1998 r., I CKN 804/97, nie publ.) lub zaniechanie przez sąd pierwszej instancji zbadania materialnej (istotnej) podstawy żądania pozwu albo całkowite pominięcie merytorycznych zarzutów pozwanego (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 września 1998 r., II CKN 897/97, OSNC 1999, nr 1, poz. 22).

Opisana wyżej sytuacja nie wystąpiła w rozpoznawanej sprawie, Sąd pierwszej instancji orzekł bowiem o żądaniu powodów, badając materialną podstawę żądania i ustosunkowując się do zarzutów podnoszonych przez pozwanych. Rozstrzygnął także kwestię dopuszczalności spełnienia świadczenia w złotych polskich, rozpoznał zatem istotę sprawy, nie naruszając, wbrew stanowisku skarżących, art. 378 § 2 k.p.c. (w brzmieniu obowiązującym przed dniem 1 lipca 2000 r.).

Odmienne wypada natomiast ocena naruszenia przepisów prawa materialnego. Przede wszystkim trzeba zauważyć, że istniejące między stronami zobowiązanie pieniężne podlega zasadzie walutowości. Przewidziana w obowiązującym w dacie zawarcia umowy Prawie dewizowym możliwość udzielenia pożyczki w walucie obcej także wówczas, gdy żadna ze stron nie jest podmiotem zagranicznym, nie oznacza, że także wykonanie zobowiązania wykreowanego wskazaną umową musi nastąpić w takiej walucie. Istotna w tym zakresie jest wola stron wynikająca z treści łączącego je stosunku prawnego. W rozpoznawanej sprawie poza sporem jest, że strony nie określiły w umowie, w jakiej walucie nastąpi spełnienie świadczenia na rzecz powodów. Sposób wykonania zobowiązania powinien więc zostać ustalony przy wykorzystaniu kryteriów wynikających z art. 354 § 1 k.c.

Według art. 354 § 1 k.c., zobowiązanie powinno być wykonane zgodnie z jego treścią oraz w sposób odpowiadający jego celowi społeczno-gospodarczemu oraz zasadom współżycia społecznego, a jeżeli istnieją w tym zakresie ustalone zwyczaje – w sposób odpowiadający tym zwyczajom. Na treść zobowiązania składają się uprawnienia i obowiązki, które powinny zostać określone wolą stron. Wśród tych uprawnień i obowiązków niewątpliwie znajduje się także sposób spełnienia świadczenia. Jeżeli z treści łączącego strony stosunku wynika obowiązek spełnienia świadczenia pieniężnego, strony mogą także – w ramach obowiązującego porządku prawnego – określić walutę, w której zobowiązanie ma

zostać wykonane. Brak takiego określenia wymaga sięgnięcia do kryteriów wynikających z treści art. 354 § 1 k.c.

W powołanym przepisie ustawodawca odesłał do zasad współzycia społecznego, społeczno-gospodarczego celu zobowiązania oraz ustalonych zwyczajów (jeżeli istnieją w danym zakresie). Nie może budzić wątpliwości, że poza kryteriami wyżej wskazanymi niezbędne jest także uwzględnienie obowiązującego stanu prawnego. Do tych kryteriów sięgnął zresztą Sąd Najwyższy w powoływanym przez Sąd Apelacyjny wyroku z dnia 12 grudnia 1997 r., II CKN 512/97 (OSNC 1998, nr 6, poz. 105), a także w uzasadnieniu wyroku z dnia 28 kwietnia 1998 r., II CKN 712/97 (OSNC 1998, nr 11, poz. 187 ze sprost. w OSNC 1999, nr 1, s.102). W tym miejscu niezbędne jest stwierdzenie, że wyrażonego w powołanych orzeczeniach stanowiska Sądu Najwyższego nie można odnosić do rozpoznawanej sprawy ze względu na odmienny stan faktyczny.

Uwzględniając wskazane wyżej kryteria, za trafny co do zasady należy uznać wyrażony przez Sąd pierwszej instancji pogląd, zgodnie z którym brak wyraźnego określenia w treści zobowiązania waluty, w jakiej ma zostać spełnione świadczenie na rzecz wierzyciela, pozwala uwzględnić żądanie zapłaty w złotych polskich, mimo że przedmiot zobowiązania określony został w walucie obcej. Za takim stanowiskiem przemawia bowiem obowiązująca w prawie polskim zasada walutowości (art. 358 § 1 k.c.). Wprawdzie zasada ta doznaje licznych wyjątków, jednak nie można negować jej obowiązywania. Jeżeli zatem zobowiązanie pieniężne istniejące pomiędzy osobami krajowymi ma zostać wykonane na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej, a nic innego nie wynika z treści zobowiązania ani z obowiązujących przepisów, świadczenie powinno zostać spełnione w złotych polskich. Stanowisko, że zobowiązanie, którego świadczeniem jest suma pieniężna wyrażona w walucie obcej, może być wykonane przez świadczenie w złotych polskich, zostało już wyrażone przez Sąd Najwyższy (zob. wyrok z dnia 18 stycznia 2001 r., V CKN 1840/00, OSNC 2001, nr 7-8, poz. 114). Powołaną w kasacji powodów podstawę naruszenia prawa materialnego należy zatem uznać za na usprawiedliwioną.

Z tych względów Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji (art. 393¹³ § 1 k.p.c.).